

Compleet beeld Nederlandse weekdieren

Eind van dit jaar 2012 moet het boek drukklaar zijn, zodat het in april of mei 2013 in de winkel kan liggen. Het gaat om de atlas mariene weekdieren, het 'eindproduct' van het project Diversiteit mariene schelpdieren van Nederland, waarmee de Stichting Anemoon in december 2010 officieel van start is gegaan.

FOTO'S JANNY BOSMAN EN MARION HAARSSMA

Gekeken is onder meer in welk leefgebied een soort voorkomt, of de verspreiding in de loop van de tijd veranderd is en (voor zeenaaktslakken en inktvissen) in welke seizoenen ze gezien zijn. Waar mogelijk worden op statistisch wijze trends in het voorkomen berekend. Een groep van 12 auteurs is volgens Sylvia van Leeuwen, de projectcoördinator van de Stichting Anemoon, daarmee druk in de weer geweest.

GROTE VARIATIE Waarom een zee-weekdierenatlas? Van Leeuwen: 'Onder het wateroppervlak gaat een grote variatie aan leefgebieden schuil waarin elke diersoort een specifieke plek heeft. In de Nederlandse zoute kustwateren en op het hele verdere Nederlandse deel van het Continentaal Plat, leven meer dan 250 soorten schelpdieren. Deze hebben belangrijke functies en zijn essentieel voor het functioneren van mariene ecosystemen. Zo filteren tweekleppigen het water, ruimen aasetende slakken organische resten op en vormen alle weekdieren tezamen

een belangrijke voedselbron voor andere zeedieren (en soms ook voor de mens).

Zonder schelpdieren zou volgens haar bijvoorbeeld de Waddenzee nooit het rijke vogelgebied zijn geworden dat het nu is. De kennis over deze diergroep was echter grotendeels versnipperd en niet voor het brede publiek ont-

sloten. Informatie zat 'verstoppt' in de hoofden, verzamelingen en computers van onderzoekers en schelpenliefhebbers, of was in cijfers aanwezig op de honderden telformulieren van de medewerkers aan inventarisatie- en monitoringprojecten. Van Leeuwen: 'Daarom heeft Stichting Anemoon het initiatief genomen voor een ecologische atlas in boekvorm, waar-

Limacia clavigera, wrattige mossdietslak

Facelina auriculata, gekroonde ringspietlaka

in de leefwijze en het leefgebied van de Nederlandse schelpdieren worden beschreven.'

PUZZELSTUKJES Door alle puzzelstukjes bij elkaar te leggen, ontstaat nu voor het eerst een compleet beeld van de Nederlandse schelpdieren en hun leefgebieden, zowel in de kustwateren als in de veraf gelegen offshoregebieden. Zo wordt de enorme variëteit aan onderwaterleven voor meer mensen beleefbaar gemaakt. Dit kan bijdragen aan het maatschappelijk draagvlak voor het behoud van de mariene natuur in Nederland en de mariene Natura 2000-gebieden.

De eerste en meest arbeidsintensieve activiteit binnen dit project was het maken van een ecologische atlas van de Nederlandse weekdieren uit het mariene (en brakwater-) milieu. Volgens Van Leeuwen is het eerste jaar veel werk verzet om alle gegevens bij elkaar te brengen. Daarvoor zijn zo veel mogelijk professionele onderzoeksinstituten en musea benaderd, maar natuurlijk ook vrijwilligers, verzamelaars

Mosselen

Janolus hyalinus, wrattig tijpje

Wijde mantel

Onchidorus bilamellata, roze sterslak

en andere weekdierliefhebbers. In februari 2012 is de gegevensverzameling voor de atlas afgerond.

DATABASE Zeventien instituten, vijf musea en tientallen particulieren hebben hun gegevens beschikbaar gesteld. Al deze gegevens zijn in een database ingevoerd en waar nodig van de juiste geografische coördinaten voorzien. Met behulp van deze database zijn de kaarten gemaakt waarop te zien is waar elke soort gevonden is. Ook zijn in juni en september 2011 de eerste proefversies van verspreidingskaarten gemaakt.

De voorlopige kaarten gaven vooral goed inzicht in de lacunes in de gegevens. Van Leeuwen: 'Die hebben we getracht te vullen door gericht navraag te doen. Op meerdere plaatsen langs de Noordzeekust en in Zeeland, waaronder de Westerschelde, zijn de vrijwilligers van Stichting Anemoon op pad geweest om witte vlekken in de gegevens over het litoraal, het gebied dat bij elke vloed wordt overspoeld, en op duikstekken op te vullen. In de zomer van 2011 namen medewerkers van het project

ook deel aan de Doggersbank-expeditie. Tijdens deze en andere duikexpedities op wraken in de Noordzee werden weekdiersoorten ontdekt die nog niet met zekerheid uit de Nederlandse wateren bekend waren.

LUST VOOR OOG Het grootste deel van het boek bevat informatieve teksten over het voorkomen en de ecologie van alle Nederlandse soorten. Dat betreft dan zowel de kustwateren, als de Nederlandse offshore gebieden. In

Jorunna tomentosa, satijnslak

Mossel

Coryphella gracilis, 2 slanke waaierslakjes

Thecacera pennigera, gestippeld mosdierslakje

Tere hartschelp

Facelina bostoniensis, brede ringsprietslak

het boek ook inleidende hoofdstukken, met daarin onder meer een beschrijving van de (variatie in) leefgebieden van schelpdieren, de effecten van menselijk gebruik van de zee op schelpdieren en de wijze waarop de mariene natuur in Nederland wordt beschermd.

Dat de wereld van de mariene schelpdieren ook een lust voor het oog is, zal, zo zegt Sylvia van Leeuwen in het boek duidelijk te zien zijn. Een nog steeds groeiende groep sportduikers en amateurfotografen heeft foto's voor de atlas beschikbaar gesteld; sommige foto's zijn op verzoek speciaal voor het boek gemaakt. Door de illustraties en teksten is het boek ook geschikt voor cursussen en educatieve excursies van/voor duikers en strandbezoekers. Het project wordt afgerond met een symposium voor professionals en direct betrokkenen, een aantal voorlichtingsactiviteiten gericht op vrijwilligers en een breder publiek en met extra informatie op internet.

Bron: Zoekbeeld, Nieuwsbrief van Stichting Anemoon

Goniodorusnodosa, bleke plooislak